

شانۆنامه

وا بیربکەر هوه تو خودایت

نوسەر:

ماتی قیسنیک

وهرگیرانی:

ئەسغەر نووری^۱

وهرگیران له فارسییهوه:

پهحمان عزیز

^۱ ئەسغەر نووری، له ۲۰ ی نابی ۱۳۵۵ ههتاوی له شاری تهوریز له دایکبووه، په کالۆریۆس له زمان و نهدهبی فەرهنسی، ماستەر له دهرهینانی شانۆ، وهرگیر، شانۆنامه نووس، دهرهینەر

وا بیربکەر هوه تو خودایت

ماتی قیسنیک له سالی ۱۹۵۶ له شاری رادوتی له رۆمانیا له دایکی بووه. دواي خوندنی میژوو و فلهسهفه له بوخاریست، له سالی ۱۹۸۰ تا ۱۹۸۷ دهستی به وانه و تنهوه کرد و له ههمان کاتدا دهستی به نووسینی شیعر و شانۆگهری کرد.

قیسنیک به بلاو بوونهوهی بهرهمهکانی، ههر زوو رووبهرووی دۆخیکی پارادۆکسیکی بووهوه: له لایهکهوه دهیتوانی کۆمهڵنیک شیعرهکانی بلاو بکاتهوه و یهکیک لهو کۆمهڵه شیعرانه (به ژیری له کاتی چا خواردنهوهدا) له سالی ۱۹۸۴، خهلاتی باشترین کتیبی شیعی کۆمهڵه نووسهرانی رۆمانی وهرگرتوه و له لایهکی دیکهوه شانۆنامهکانی ساتسۆر دهکران و به نهینی پهخش دهکران.

سههرای ئهمهش زیاتر له بیست شانۆگهری له نیوان سالانی ۱۹۷۷ بۆ ۱۹۸۷ نووسیوه، که له حیکایهت و ویناکردنی گرۆتیسک و گالتهجارهوه قهرز کراوه.

له ئهیلوولی ۱۹۸۷ کاتیک قیسنیک بانگهێشتی فهرهנסا کرا بۆ دامهزراندنی ناوهندیک بۆ رۆشنبیرانی ئهروپی، له رۆمانیا نمایشکردنی یهکیک له شانۆنامهکانی به ناوی ئهسپهکانی پشت پهنجهره له یهکهم شهودا راگیرا.

له فهرهנסا ماوهتهوه و داوای پهناپهری سیاسی دهکات و له سالی ۱۹۹۳ به فهرمی بووته هاوولاتی فهرهنسی.

دواي نهوهش بهرهمهکانی قیسنیک له فهرهנסا و زۆرنیک له ولاتانی جیهان نمایش کران و کردیان به شانۆنامه نووسیکی دیار.

شیوازی تایبهتی قیسنیک له شانۆنامه نووسیدا، بهو رسته ساده و گالتهجارانه و خودزینهوه له ریالیزی نووسهر بۆ دروستکردنی جیهانیکی ناوازه، له لایهین رهخنهگرانی شانۆ و بینهر له ههموو شونینیک پیشوازی لیکراوه و بهرهمهکانی بۆ چهندین زمان وهرگیردارون.

له گرنگترین بهرهمهکانی دهتوانین نامازه به شانۆنامهکانی ژیرهوه بکهین

«گیرفانی پر له نان»

«چیرۆکی ورچهکانی پاندا بهگیرانهوهی ساکسوفونزه نیکهوه که له شاری فرانکفورت کچه هاوڕیبهکی ههیه.»

«سێ شهو لهگهڵ مادۆکس»

«جهستهی ژن وهک گۆرهپانی شههر.»

«چیرۆکی کۆمونیزم بۆ نهخۆشه دهروونیهکان»

«دوا گۆدۆت»

«وه ریچاردی سنیهم روونادات»

شانۆنامهی "بیربکهره وه خودایت" له زنجیره شانۆگهرییهکانی «ئاگاداری پیرهژنه رزیوهکان و تهنیا به»، ههلبژیردراوه.

کهسایتهکان:

ستانکۆ [۱]، زۆر گهنج، نزیکه‌ی هه‌فده‌هه‌سای،

وییکۆ [۲]، کهمیک له نه‌هه‌ گهوره‌تره.

له پشت دیواریکه‌وه خویان شار دۆته‌وه.)

وا بیربکەر هوه تو خودایت

ویبکۆ: هه لاههتت گرتوه؟

ستانکۆ: نهخیر...

ویبکۆ: سوور بووینتهوه. سهرماته؟

ستانکۆ: نهخیر...

ویبکۆ: پالتۆت نییه، یان شتیکی گهرمتر؟

ستانکۆ: بۆچی؟

ویبکۆ: سهیری من بکه... هه میسه پالتۆکهه لهگهڵ خۆم ده بهم... تهناهت کاتیک گهرمه... خه لکی کوییت؟

ستانکۆ: کریکۆف [۳].

ویبکۆ: له کوییه؟

ستانکۆ: دوور نییه.

ویبکۆ: پیویسته لهمه باشتر نامیر و شتی پیویستت هه بییت. بیربکەر هوه هه ندیک جار لهوانهیه بۆ چه ند کاتژمیریکی له شوینیکی هه شاردان گیر بخۆیت... تهناهت چه ند رۆژیکیش. نه گهر شتومهکی پیویستت پین نه بییت، نهوا مه حکومیت. گۆیت له منه؟

ستانکۆ: به لێ.

ویبکۆ: رامبۆ [۴] یاری مه که. نه گهر ده تهویت کاره کهت به باشی نه انجام به دیت ده بییت شته پیویسته کانت هه بییت. ها نه مه ده ستکیشانه وه ربگره.

ستانکۆ: به لام من سه رمام نیه.

ویبکۆ: نه مه ده ستکیشانه له بهر بکه، پیت ده لیم. ده بییت ناگات له ده ست و په نجه نت بیت. ده ست زور گرنگه.

ستانکۆ: سوپاس.

ویبکۆ: پینش هه موو شتیکی پیویسته ناسوده بیت... مه ترسه... نه گهر ده ترسیت تووشی کیشه ده بیت. ده ترسی؟

ستانکۆ: (که مییک نیگه رانه) نهخیر.

ویبکۆ: په نجه کانتیم پینشان به. (سهیری په نجه کانی ستانکۆ ده کات.) تو که مییک ده له رزیت.

وا بیربگه ره وه تو خودایت

ستانکۆ: هیچ نییه. تیده په ریت...

ویبکۆ: په نجه کانت که مێک ته ر بوون. پێش هه ر کارێکی تر پێویسته ئاسووده بیت و گهرم بیت. وهره، جگهره یهک هه ل که. ئارامت ده کاته وه...

ستانکۆ: به ئی، به لام... من جگهره ناکیشم...

ویبکۆ: ناها! بۆ؟! ته مهنت چه ند ساله؟

ستانکۆ: حه فده.

ویبکۆ: هه رگیز له قوتابخانه تاقیت نه کردووته وه؟

ستانکۆ: بۆچی، به لام... هه میشه حالم تیک ده دات.

ویبکۆ: باشه گرنگ نییه. حه زت له بیره یهک هه یه

ستانکۆ: به ئی، باشتره...

(ویبکۆ دوو بوتلی بچووکێ بیره ده کاته وه، هه ردووکیان ده خو نه وه).

ویبکۆ: باشتره؟

ستانکۆ: به ئی.

ویبکۆ: نه مرۆ هه چت خواردوه؟

ستانکۆ: به یانیان ناتوانم هه چ بخۆم.

ویبکۆ: نه مه باش نییه.

ستانکۆ: به یانیان، قاوه یهک ده خو مه وه، وو به س..

ویبکۆ: پێش نه وه ی بێته ئیره ده بی شتیک بخۆی. نه گهر ده ته ویت به باشی مامه له له گه ل نه م کاره بکه یت، ده بیته به یانیان نان بخۆیت. تو گویت لێیه؟

ستانکۆ: به ئی.

ویبکۆ: نه م کاره پێویستی به ته رکیز هه یه، تیده گه یته؟ ناتوانیت به زه گی برسی ته رکیز به که یته.

ستانکۆ: من ده توانم.

ویبکۆ: نه خیر به کار ناییت. پێویسته پێش هاتنت نانی به یانییه کی دروست بخۆیت... نانی به یانییه کی به هیز. دوا ی نه مه ده بیته نانی به یانی ژه می سه ره کی ته واوی رۆژه که ت بیت. تیده گه یته؟

وا بیربکەر هوه تو خودایت

ستانکۆ: به‌ئێ.

ویبکۆ: ئەمه فه‌رمانیکه. پێویسته به‌یانیان خوار دنیکی گهرم بخۆیت، گوشت، هیلکه، نان... هه‌روه‌ها پێویسته شیرێ گهرمیش بخۆیته‌وه...

ستانکۆ: شیر، نه‌خیر، پیم ناکه‌وئ. هینجی پێ ده‌دهم

ویبکۆ: (پارچه سووسیسیکی وشکی پێ ده‌دات.) وهره بیگره... بیخۆ.

ستانکۆ: سوپاس... (ئه‌و ده‌خوات.) باشه.

ویبکۆ: پێویسته هه‌میشه شتیک هه‌بیت بۆ ئه‌وه‌ی بیجوی... سووسیسی، بسکیت، نان... ئەم کاره وه‌ک ئه‌وانی تر نییه... وه‌ک کاری راوچی وایه. ده‌بیت چاوه‌ڕێ بین... باشه، باشتری؟

ستانکۆ: به‌ئێ.

ویبکۆ: با ده‌ستت ببینم... هینتا تۆزیک ده‌له‌رزیت. بۆ چی ده‌له‌رزینیت؟

ستانکۆ: نازانم.

ویبکۆ: ئەمه یه‌که‌م جارته ئەم کاره ده‌که‌یت؟

ستانکۆ: نه‌خیر...

بیبکۆ: وهره جیگیر به... (ستانکۆ تفه‌نگه‌یکی کامیرا دار ده‌رده‌هینیت و شوینی ته‌قه‌کردن ده‌گریت.) زۆر په‌له‌ مه‌که... باشه... ده‌بیت نارام بیت، نیمه په‌له‌مان نییه، باشه؟ بێر له‌ خودا بکه‌ره‌وه. خودا هه‌رگیز په‌له‌ ناکات. ته‌نها کاتیک ته‌قه ده‌که‌یت ده‌بیت هینده‌ی پارچه سه‌هۆلێک نارام و ساردبیت... پێویسته دلت به‌ شیوه‌یه‌کی ناسایی لێدات. سه‌ره‌تا گوئ له‌ دلت بگره. ئایا ناساییه؟

ستانکۆ: به‌ئێ.

ویبکۆ: تا نیستا له‌ بواری مۆسیقادا کارت کردوه؟

ستانکۆ: هه‌ندیک کاری که‌مانچه‌م کردوه.

ویبکۆ: باشه ئەم ده‌مانچه‌یه وه‌ک که‌مانچه‌ بێر بکه‌ره‌وه. که‌مانچه‌ ده‌بیت به‌شیک له‌ جه‌سته‌ی مرو‌ف. کاتیک که‌مانچه‌ ده‌ژهنی مۆسیقا له‌ له‌شت دیته‌ ده‌ره‌وه. هه‌روه‌ها پێویسته ئەم فیشه‌که‌ش له‌ جه‌سته‌ته‌وه‌ بپه‌ ده‌ره‌وه. نه‌گه‌ر له‌ ده‌مانچه‌که‌ت ده‌ترسیت، تۆ نامینیت.

ستانکۆ: من ناترسم.

ویبکۆ: پێشتر ئەم به‌م گۆرانیه لێتداوه؟

وا بیربکەر هوه تو خودایت

ستانکۆ: بهآنی.

ویبکۆ: مه بهستم نه وهیه تا نیستا به ده مانچه کهت فیشه کیکی راسته قینهت داوه؟

ستانکۆ: بهآنی.

ویبکۆ: کهواته پیشتر کوشنته؟

ستانکۆ: (به پیکه نیکی نایرادی و راسته قینهوه) کۆتریک!

ویبکۆ: بهم حساب به نه مرو یه کهم گیزی راسته قینهت ده کوزیت.

ستانکۆ: بهآنی...

ویبکۆ: باشه کهواته بو تو وهک غوسلی مه عمودیهت وایه. وهره، هه لویت بگره. پیم بلنی چی ده بینیت.

ستانکۆ: من شه قامه که ده بینم.

ویبکۆ: بینا کهمان ده بینیت؟

ستانکۆ: بهآنی.

ویبکۆ: به نزیخانه، ده بینیت؟

ویبکۆ: زور باشه... نیستا یه کهم کهس که بجولنی بیکه نامانجی خوت.

ستانکۆ: دوو پیره ژن ده بینم... پیم وایه له بازار کردن ده گهرینهوه.

ویبکۆ: نه گهر هزت لئیه ده توانیت یه کیکیان لئیدهیت.

ستانکۆ: نا پیره ژن نا... نامه وئ له داپیره یه کهوه دهست پی بکه.

ویبکۆ: به ههر حال بو نیمه گرنه نه میه که نه م گیزوو یژانه ناچار کهین له ماله وه به مینه وه... پیویسته بزانه که نه وان کومه لیک مشکن و هیچ کونیکیان بو هه له اتیان نییه. کاتیک ته قه ده کهیت ده بیته بیر له م شتانه بکه یته وه. تو کومه لیک مشک ده کوزیت، تئیده گهیت؟

ستانکۆ: بهآنی.

ویبکۆ: ناوت چیه؟

ستانکۆ: ستانکۆ.

وا بیربکهرهوه تو خودایت

وییکۆ: من وییکۆم. نابیت له مشک بترسیت. نابن رحمیان پنی بکهیت. مشک، مشکه... پیر و گهنج، نیر و من، منداڵ نییه. نهوان دهیانهویت نیمه و نیشتمان پیکهوه بخون، وایان لیدهکهین له کونهکانیاندای بمرن. نهمه نهرکی تویه. تیگهیشیت، من چی دهئیم؟

ستانکۆ: بهئی.

وییکۆ: پهیههندیته به سوپاوه کردوه؟

ستانکۆ: نهخیر، هیشتا نهخیر.

وییکۆ: چاوونیکاکانت بسوورینه... به دهمانچهکته بگهڕی، مهترسه... وشک مهبهوه.. چاوهری مهکه نهوان هیللی ناگرهکته بپرن، بگهڕی، بگهڕی وسهیرکه،... ههولیده ههموو شهقامهکانمان بهبینیت، دهراگی چوونه ژوورهوهی بیناکان، پشت پهنجهرهکان... پهنجهرهکان سهیرکه، پهنجهرهکان دهبینیت؟

ستانکۆ: بهئی...

وییکۆ: پهنجهره زور گرنکه. نهو مشکانه له پشت نهم دیوار و پهنجهرهوه دهژین... ههر شتیکی له پشت پهنجهرهکهوه بجوئیت هی تویه..

ستانکۆ: داپیرهیهکی تر دهبینم که خهریکه پینخهفیک بلاودهکاتهوه بۆ نهوهی وشک بیتهوه.

وییکۆ: نای خواجه توش تهنها داپیره دهبینیت... بهههر حال دهبیت پینش خورناوابوون مشکیکی بکوژیت. نهگهر نهمرۆ رۆژی داپیره، داپیرهیهک ههلیژیره. ههندیکی رۆژ بهم شیوهیهن!

ستانکۆ: کچیکی بچووک دهبینم یاری به بووکهلهیهک دهکات.

وییکۆ: له کوییه؟

ستانکۆ: له بالکۆنیکدا.

وییکۆ: وهره... وهک پیم گوت نهگهر رحم بکهی له ههموو شوینتیک مشک دیته دهرهوه. نابیت بهزهبیت به مشکهکان بیتهوه، نهگینا ریخۆلهکانمان دهخون...

ستانکۆ: بهلام من منداڵان ناکوژم...

وییکۆ: سهیرکه، ههرچونیک ههست دهکهیت مامهله بکه. پریارهکه هی تویه. بهلام دهبیت به ههر شیوهیهک بیت کارهکه نهجام بدریت. نهمشهوه لهم کهرتهدا پیویسته لانیکهم یهک کس بکوژریت... نابیت نيسراحتیان پیندریت.

ستانکۆ: بویه من داپیره من پنی باشتره له کچیکی بچووک که یاری به بووکهله دهکات.

وا بیربکهرهوه تو خودایت

ویبکو: زور بیر دهکتههوه کوری چاک... بهلام گرنگ نییه، تو مافی بیرکردنهوت ههیه... لهگهل نهوهشدا، من ههمیشه له خوم دهپرسم، نایا خودا بیردهکاتهوه؟ پیموانییه که خودا بیر بکاتهوه... خودا رهفتار دهکات، نهوهیه وبهس. (وهستان) نایا هیشتا یاری دهکات؟
ستانکو: بهئی.

ویبکو: ههفتهی رابردوو

پاسهوانی نهودیوی دۆلیم دهکرد.

له کوتایی تیتو بولیفار [۵]...

ههموو شوینیکی ههوشهیکی بینایهکم دهبینی.

ههر وهک تو منیش بینیم پیرهکان رادهکن دینهدهروه ودهچنهوهژورهوه...

پاشان، کچیکی ههوت ههشت سالاتم بینی که یاری پهت دهکات. دهمهویت بئیم به دریزایی رۆژ یاری پهتی دهکرد. دوی دوو کاژیر، من وهرهز بۆم، به خومم گوت که هیدی زور پهت دهژهنیت. دهیهویت گالتهم پی بکات. یهکهه فیشهکم له بهرپی دا.

ناگادارکردنهوهیهک بۆ رهپینانی.

قیژاندی وبه را کردن چووه پشت بیناکه خوی بشاریتهوه. بهلام، دوی ده خولهک، نهوکهره ههموو شتیکی لهبیر کرد... جاریکی تر بهو پهته نهفرهتییه هاته دهرهوه...

کاترمیریک چاوهریم کرد و فیشهکی دووهم بهرهو نهو نارد...

خهریک بوو لهپهتهکهی لیبدهم، هاواریکی کرد و بۆ ماوهی ده خولهک ون بوو...

پاشان جاریکی تر لوتی ودهر کهوت و سهیری چهپ و راستی کرد. زور به بیدهنگی هاته دهرهوه. لهسهه نوکی پییی رۆیشت. کهر، وهک نهوهی بترسیت دهنگیک دروست بکات. وه جاریکی تر دهستی پیکردهوه. به دریزایی رۆژ بهو پهته شیتی کردم...

فیشهکم زور نهبوو. بهلام ههروهها سنیهمیانم تهقه کرد که وهن بیت. بهلام کهر بچووکهکه ههمان یاری دهست پی کردهوه. گریا و دوی ده خولهک هاتهوه...

ستانکو: نهی دوی نهوه؟

ویبکو: ...بهههر حال مشک مشکه .

ستانکو: (له کامیرای تفهنگهکهیهوه سهیری دهکات.) سهیرکه، کهسینک له نهو بهشه دهگهریت.

وا بیربکهره وه تو خودایت

وئیکۆ: له کوییه؟

ستانکۆ: لای بهنزیخانهکه... دهتهوئیت بییئیت؟

وئیکۆ: نهخیر.

ستانکۆ: چی بکه؟

وئیکۆ: خهریکی هه لاتنه؟

ستانکۆ: نهخیر.

وئیکۆ: باشه نهوه هی تویه. چاودیری بکه، کاتیک ههستت پی کهرد تهقه بکه...

ستانکۆ: سهیره...

وئیکۆ: چی؟

ستانکۆ: بو پهله ناکات؟

وئیکۆ: نازام. پیوندی به خویهوه ههیه. بهههر حال خهمی نهم بابته مهخۆ. پهله ناکات، پهله ناکات. بهم شیوهیه کاتیک زیاترت دهئیت.

ستانکۆ: پیم وایه نهو سهرخۆشی سهرخۆشه.

وئیکۆ: پیره؟

ستانکۆ: نهخیر، زور پیر نییه... هیشتا له سههر پیی خویهتی...

وئیکۆ: کهواته دهکری بگوتری تو گیزهیهکی حیسابی دهکوژیت. وهره لئی بده!

ستانکۆ: ریگهی پندهدم له شهقامهکه بپریت، دهچیت بو دووکان.

وئیکۆ: نیستا تیدهپریت؟

ستانکۆ: بهئێ... کابرا جانتایهکی لهگهڵدایه... هیچ به خهیاڵیشیدا نایت، راست دهکهیت، هیچ پهلهیهکی نییه.

وئیکۆ: نهگهر له شهقامهکه دهپهڕیتهوه، نهوا دهچیته دوکانی خواردن و خواردنهوه.

ستانکۆ: دوکانی خواردن و خواردنهوه له کوییه؟

وئیکۆ: لای چهپی بهنزیخانهکه. بهلام لیرهوه نابینریت.

وا بیربکەر هوه تو خودایت

ستانکۆ: ئەوکات ریگهی پیده دەم سەرەتا بیکریت.

(ویبکۆ بیرەپهکی تر دهکاتهوه).

ویبکۆ: دهنهویت؟

ستانکۆ: بهئی.

(ئەوان دهخۆنهوه).

ویبکۆ: باشه؟ پیاوهکه چی دهکات؟

ستانکۆ: دهگهریتهوه... شیر ی کریوه... سێ بوتل شیر...

ویبکۆ: هیشتا پهله ناکات؟

ستانکۆ: نهخیر.

ویبکۆ: وەرە به نهفرهت بی، تهقه ی لئ بکه! ئەویش هه مان شتی دهویت. گالتهت پی دهکات. وەرە دهلت به دهریا داده، دهبیت دهست پی بکهیت، ! (ستانکۆ تهقه دهکات.) باشه لیتدا؟

ستانکۆ: نازانم... کهوته زهوی، بهلام نازانم... پیم وایه له یهکیک بوتلهکانیم داوه... زهویهکه پره له شیر.

ویبکۆ: دووباره تهقه بکهروه. تو نهم مافهت ههیه.

ستانکۆ: ناتوانم... شیرحالم تیک ده دات. هیلنجی پی ده دەم

تیبینی: نهم شانۆگهرییه له ژماره ی دووهمی کۆمهلهی شانۆنامه نووسانی ئیران، زستانی ۱۳۹۰ ههتاوی چاپ کراوه.

[۱]. Stanko

[۲]. Vibko

[۳]. Krikov

[۴]. Rambo

[۵]. Tito